

denta serbołużycykiego ze studiów w Polsce (1948–1953), Ewa Siatkowska, *Mija dwadzieścia lat od śmierci pułkownika Stanisława Marciniaka*, Walter Wenzel, *In memoriam Prof. Dr. Wolfgang Sperber*.

Tom zamyka (w rubryce *Forum literackie*) przekład V księgi *Pana Tadeusza*, autorstwa Alfreda Měškanka, wybitnego działacza oświatowego, erudyty, poety, tłumacza literatury polskiej (któremu dedykowany był 46 numer „Zeszytów Łużyckich”). Trudno odmówić sobie przyjemności zacytowania w tym miejscu fragmentu tekstu:

Pó zupje dawachu kurjeta, gromak, raki,
a k pišu wino z hungorskeje a malagi.
Wše jěž e, piju a mjelce. Snaž ga nikula
Wót casa ako murja groda jo stojała,
Kótaryž hojnje jo góścił bratšow zemjaństwa,
Njejo słyšał a wótbil sławow a wjasela
Takich, njejo se spomnjeło tšuchłych wjacerjow.
Jano pukot propow abo brjeńkot talarjow
jo se w grodowej wjelikej wjaży wótbijał.
By gronił, zły duch jo góscám guby zalipał.

Elżbieta Solak
Uniwersytet Jagielloński
Kraków

Lubor Králik, **Stručný etymologický slovník slovenčiny**. – Bratislava : VEDA, vydateľstvo SAV ; Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, 2015. – 704 s.¹

Jesteśmy świadkami niezwyklego, dawno oczekiwanego przez językoznawców, a zwłaszcza sławistów diachronistów, wydarzenia. Oto ukazał się drukiem pierwszy w historii słownik etymologiczny języka słowackiego. Autorem tego dzieła jest świetnie znany i nadzwyczaj ceniony w środowisku etymologicznym Lubor Králik, pracujący w Instytucie Językoznawstwa Ľudovíta Štúra Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie.

¹ Przy redagowaniu niniejszego tekstu korzystałam obficie ze wstępu do omawianego słownika, wychodząc z założenia, że jego autor najlepiej opisuje jego strukturę i sposób opracowania. Por. L. Králik, *Stručný etymologický slovník slovenčiny*, Bratislava, 2015, s. 9–22 [dalej: SESS].

Autor, słowacysta, rusycysta i filolog klasyczny, a zarazem znakomity tłumacz (między innymi z albańskiego) i poliglota, który z wrodzonej skromności uparcie nie chce zdradzić, iloma językami włada, pracował nad słownikiem siedemnaście lat, równocześnie poświęcając się innym zadaniom, jak na przykład *Ogólnosłowiański atlas językowy* (OLA), *Slovník súčasného slovenského jazyka*² i inne.

Do niełatwego zadania opracowania od podstaw etymologicznego słownika języka słowackiego przygotowywał się Ľubor Králik długo i starannie. Po pierwsze, przez długie lata z podziwu godną energią, wręcz determinacją, gromadził literaturę etymologiczną, w tym słowniki z całej Europy. Po drugie, doskonalił warsztat etymologiczny, przebywając na stypendiach w zagranicznych ośrodkach naukowych (między innymi Austria, Niemcy).

Język słowacki był dotąd jednym z nielicznych języków słowiańskich (obok macedońskiego³), który nie miał słownika etymologicznego. Dotychczas, poszukując pochodzenia wyrazów słowackich, należało korzystać z pierwszego, dość już przestarzałego, wydania słownika V. Machka⁴, drugie wydanie bowiem nie zawiera już leksemów słowackich. Jego autor we wstępie wyjaśnił, że powstaje słownik etymologiczny języka słowackiego, więc nie ma już potrzeby, by język słowacki traktować w słowniku etymologicznym języka czeskiego inaczej niż inne języki słowiańskie, a zatem jedynie jako *comparandum* do wyrazów czeskich⁵. Machek miał na myśli długo zapowiadany słownik etymologiczny języka słowackiego, opracowywany przez Š. Ondruša (1924–2011), który jednak ostatecznie nigdy nie powstał⁶.

Problem etymologicznego słownika języka słowackiego stał się aktualny zwłaszcza w latach dziewięćdziesiątych XX wieku, gdy zaczęto wydawać *Hi-*

² *Slovník súčasného slovenského jazyka*, red. K. Buzássyová, A. Jarošová, Bratislava 2006–.

³ Należy jednak zauważyć, że zasób leksykalny języka macedońskiego jest szczegółowo opracowywany od strony pochodzenia w słowniku etymologicznym języka bułgarskiego (B. Георгиев, И. Дуриданов, *Български етимологичен речник*, София 1971–).

⁴ V. Machek, *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského*, Praha 1957.

⁵ Por. V. Machek, *Etymologický slovník jazyka českého*, wyd. 2, opr. a dopln., Praha 1968, s. 7.

⁶ Šimon Ondruš wielokrotnie pisał o opracowywanym przez siebie słowniku etymologicznym. Zapowiadał nawet jego dwie wersje: jednotomowy podręczny słownik etymologiczny języka słowackiego i trzytomowy naukowy etymologiczny słownik języka słowackiego (por. Š. Ondruš, *Slovenský etymologický slovník*, [w:] *Obsah a forma v slovnej zásobe. Materiály z vedeckej konferencie o výskume a opise slovnej zásoby slovenčiny* (Smolenice 1–4 marca 1983), red. J. Kačala, Bratislava 1984, s. 331–332).

*storický slovník slovenského jazyka*⁷ i *Slovník slovenských nářečů*⁸, ponieważ oba słowniki przynoszą bogaty materiał leksykalny, który nie został opracowany ze względu na swoje pochodzenie i próżno szukać w słowniku Machka etymologii tego słownictwa. Z drugiej strony, dzięki opracowaniu tych słowników język słowacki „dojrzał” do badań etymologicznych (por. SESS, s. 10)⁹. Zaczęto zatem myśleć o stworzeniu samodzielnego etymologicznego stanowiska w Instytucie Językoznawstwa Ludovíta Štúra Słowackiej Akademii Nauk, które powstało na przełomie lat 1997/1998¹⁰. Jednym z wyników jego działalności jest recenzowany słownik autorstwa Ľubora Kráľika.

We wstępie do swego dzieła autor zwraca uwagę, że z czysto naukowego punktu widzenia właściwe byłoby opracowanie szczegółowego etymologicznego słownika języka słowackiego, który obejmowałby zasób leksykalny współczesnego języka literackiego, słownictwo dawniejsze i gwarowe, względnie materiał onimiczny, jednak realizacja takiego przedsięwzięcia, niewątpliwie wielotomowego, wymagałaby udziału całego zespołu wysokiej klasy specjalistów w dziedzinie etymologii. Jest to do pomyślenia jedynie w dłuższej perspektywie czasowej (por. SESS, s. 11–12). W tej sytuacji autor zdecydował się na stworzenie jednotomowego popularnonaukowego słownika etymologicznego, skierowanego do szerokich kręgów czytelnicznych, nie tylko do językoznawców. Taki wybór wyraźnie wpłynął na sposób opracowania dzieła (por. niżej).

Z punktu widzenia czytelnika należy od razu w tym miejscu podkreślić, że tego typu „ostrzeżenia” autora wynikają jedynie ze zbytnej jego skromności i wysoko stawianych samemu sobie wymagań co do jakości słownika, bowiem dostajemy do rąk dzieło wspaniałe, budzące podziw, głęboko przemyślane i dopracowane w najdrobniejszych szczegółach.

⁷ *Historický slovník slovenského jazyka*, red. M. Majtán, d. 1–7, Bratislava 1991–2008 [dalej: HSSJ].

⁸ *Slovník slovenských nářečů*, red. I. Ripka, Bratislava 1994–.

⁹ Por. opinie V. I. Abaeva, który twierdzi, że powstanie słownika etymologicznego danego języka musi być poprzedzone rozległymi studiami leksykograficznymi i leksykologicznymi, a analizowane słownictwo nieodzownie powinno być przeanalizowane z dialektologicznego punktu widzenia. Jeśli dla danego języka nie wykonano tego rodzaju prac wstępnych, „nie dojrzał” on jeszcze do opracowania pełnowartościowego słownika etymologicznego (В. И. Абаев, *О принципах этимологического исследования*, [w:] *Вопросы методики сравнительно-исторического изучения индоевропейских языков*, отв. ред. А. В. Десницкая, Б. А. Серебренников, Москва 1956, с. 301).

¹⁰ Szerzej o tym Ľ. Kráľik, *O činnosti etymologického pracoviska v Jazykovednom ústave Ludovíta Štúra SAV v období (nielen) medzi dvoma medzinárodnými zjazdmi slavistov*, „Jazykovedný časopis”, roč. 59 (2008), č. 1–2, s. 45–46.

Jako słownik popularnonaukowy SESS obejmuje słownictwo współczesnego słowackiego języka literackiego. Zasięg jego haseł opiera się głównie na materiale jednotomowego KSSJ¹¹. W SESS opracowane są jako samodzielne hasła tylko te wyrazy, które z punktu widzenia współczesnego słowackiego języka literackiego można uznać za niemotywowane, niederywowane, a które stanowią podstawę słowotwórczą innych słów. Nie ma zatem w słowniku przejrzystych dla każdego derywatów, takich jak *chlapský*, *múdrosť*, *dobré*, *doniesť* itd. Przy tym SESS zawiera niektóre wyrazy nieobecne w KSSJ, które jednak znajdują się w innych podręcznych źródłach leksykograficznych, a z etymologicznego punktu widzenia warte są opracowania, na przykład *apatéka*, *apatieka* ‘apтека’ z kwalifikatorami potoczne, przestarzałe¹², *krušit’* przestarz. ‘dokuczać; łamać na mniejsze kawałki, rozdrabniać’¹³, *páčit’*¹ dial., poet. ‘patrzeć (się)’¹⁴ (więcej: SESS, s. 13). Materiał dialektały bądź słownictwo starsze, zgodnie ze wstępnym założeniem autora, opracowane jest w słowniku jedynie wyjątkowo, wtedy gdy jest to konieczne do objaśnień etymologicznych wyrazów należących do słowackiego języka literackiego.

Hasła są ułożone w słowniku w porządku alfabetycznym, a wyrazy hasłowe wyróżniają się tłustym drukiem w antykwie. Dzielą się one na dwa rodzaje: 1) właściwe, „pełnowartościowe” hasła, poświęcone etymologicznemu objaśnieniu danego wyrazu hasłowego; 2) hasła odsyłające, wskazujące czytelnikowi, w którym hasle właściwym znajdzie objaśnienie etymologiczne danego wyrazu (ze znakiem ukośnej strzałki w górę), na przykład: *opekat’* jest odesłane do *piecť*, a *orba* do *orat’*. Dla wygody czytelnika autor zdecydował się na umieszczenie haseł odsyłających w ciągu alfabetycznym haseł słownikowych. W związku z tym SESS nie ma indeksu wyrazowego na końcu, ponieważ przy takim rozwiązaniu przestaje to być potrzebne¹⁵.

W przypadku, gdy w porządku alfabetycznym bezpośrednio następują po sobie wyrazy hasłowe, które mają to samo pochodzenie, w SESS stosuje się tzw. „gniazdowanie”, czyli odpowiednie wyrazy są zanalizowane w jednym miejscu, por. *kandela*, *kandeláber* i *kandidát* (wszystko ostatecznie od łac. *candēre* ‘być białym, rozpalonym (do białego), świecić, żarzyć się’). Jest to również wygodne dla czytelnika, ponieważ *eo ipso* może on prześledzić zależności semantyczno-

¹¹ *Krátký slovník slovenského jazyka*, IV doplnené a upravené vyd., red. J. Kačala, M. Pišárčiková, M. Považaj, Bratislava 2003 [dalej: KSSJ].

¹² Hasło zostało opracowane w SESS, ponieważ wskazuje się tu grecko-łacińskie pochodzenie wyrazu i odsyła się do niego czytelnika przy objaśnianiu etymologii wyrazów *butik* i *putika*.

¹³ Wyraz jest podstawą derywacyjną dla *krušný* i *skrušený*, które znajdują się w KSSJ.

¹⁴ Do tego hasła odesłane są pochodne *páčit’ sa*, *prepáčit’*.

¹⁵ Hasła odsyłające mają w SESS także zastosowanie przy formalnych wariantach wyrazu hasłowego, w ten sposób na przykład *buzogán* jest odesłany do *budzogán*.

-etymologiczne między wyrazami, które na pierwszy rzut oka nie mają zbyt wiele wspólnego. „Gniazdowanie” sprawdza się też doskonale przy homonimach, które są traktowane podobnie, por. *hrad*¹ i *hrad*².

Kilka słów należy przy okazji poświęcić homonimom w SESS. Podaje się tu jako samodzielne hasła trzy rodzaje homonimów: 1) tzw. homonimy etymologiczne, czyli takie, które mają tę samą formę, a różne pochodzenie, np. *atlas*¹ ‘księga map’ i *atlas*² ‘tkanina’; 2) homonimy o tym samym pochodzeniu, których rozwój semantyczny doprowadził do różnych znaczeń, np. *granát*¹ ‘kamień półszlachetny’, *granát*² ‘owoc’, *granát*³ ‘rodzaj amunicji’; 3) homonimy, które się znaczeniowo wydzieliły od innego (pierwotnie polisemicznego) wyrazu, np. *zámok*¹ ‘mechanizm zamykający za pomocą klucza’, *zámok*² ‘budowla’.

Struktura artykułów hasłowych jest dwuczęściowa, obejmuje nagłówek i część objaśniającą pochodzenie. Obie części oddzielone są znakiem •.

W nagłówku podaje się wyróżniony graficznie wyraz hasłowy, przy wyrazach obcych często następuje informacja, jak się go wymawia, np. *adagio* [-ádžo]. W niektórych przypadkach notuje się też informacje gramatyczne, które mogą być istotne z etymologicznego punktu widzenia. W dalszej kolejności występują kwalifikatory stylistyczne wyrazu hasłowego oraz krótka, oparta zwykle na synonimach, definicja jego znaczenia. Definicji znaczenia nie podaje się, gdy wyraz należy do podstawowego zasobu leksykalnego języka słowackiego, jak na przykład w hasłach *byť*, *dobry*, *dom*. Związłą definicję znaczenia (lub znaczeń) wyrazu, który występuje we współczesnym słowackim języku literackim, w SESS podaje się wówczas, gdy to jest potrzebne przy objaśnianiu pochodzenia wyrazu, a w szczególności, gdy dany wyraz miał inne niż obecnie znaczenie (znaczenia) dawniej lub ma odmienne znaczenia w gwarach. W związku z tym nagłówek hasła obejmuje także informacje o formie i znaczeniu wyrazu hasłowego we wcześniejszych stadiach rozwoju języka słowackiego oraz w gwarach, jeśli oczywiście te formy i znaczenia odbiegają od stanu współczesnego języka literackiego, a są konieczne do objaśnienia etymologii. Definicja znaczenia podana jest też zawsze w przypadku wyrazów hasłowych opatrzonych kwalifikatorami stylistycznymi.

Nagłówek hasła kończy się ogromnie ważną ze względu na pochodzenie wyrazu informacją, mianowicie czytelnik dowiaduje się, kiedy dany wyraz został pisemnie poświadczony. W większości przypadków jest to dane stulecie, np. *človek*, „od 15 stor.”. Przy datowaniu poświadczeń autor SESS korzystał z materiału HSSJ, ze starszych słowników języka słowackiego oraz – przy wyrazach nowszych – z kartoteki wyrazowej Instytutu Językoznawstwa Ľudovíta Štúra Słowackiej Akademii Nauk i elektronicznych wersji dzieł literackich autorów słowackich (por. SESS, s. 16). W przypadku gdy jakiś wyraz hasłowy jest poświadczony później niż jego derywat, autor SESS podjął bardzo słuszną decyzję, że należy podać

poświadczenie wcześniejsze. Wtedy w SESS stosuje się gwiazdkę przy datowaniu, np. *baklažán*, „od *18. stor.” (uwzględnia się tu wcześniejsze poświadczenie zdrobnienia *baklažánok*, notowane w roku 1772). Gwiazdka przy datowaniu występuje również, gdy dany wyraz hasłowy został poświadczony po raz pierwszy jako nazwa własna lub jej podstawa.

Część hasła objaśniająca pochodzenie wyrazu hasłowego jest właściwym wykładem jego etymologii. Z punktu widzenia pochodzenia, podobnie jak w innych słownikach, ogół wyrazów hasłowych SESS można podzielić na dwie podstawowe grupy: wyrazy rodzime i wyrazy zapożyczone. W ramach wyrazów rodzimych sam autor (por. SESS, s. 17) wydziela dwie podgrupy: wyrazy odziedziczone z prasłowiańszczyzny i wyrazy, które powstały w czasie samodzielnego rozwoju języka słowackiego (po X wieku). Przy wyrazach wywodzących się z języka prasłowiańskiego SESS podaje wyjściową formę prasłowiańską w zapisie odpowiadającym stadium późnoprasłowiańskiemu. Ze względu na ograniczoną objętość nie notuje innosłowiańskich paralelnych postaci do danego wyrazu słowackiego ani refleksów postaci prasłowiańskiej w innych językach słowiańskich. Wyjątek stanowią przypadki, gdy innosłowiański materiał leksykalny jest konieczny z punktu widzenia objaśnienia etymologicznego wyrazu słowackiego, mianowicie gdy materiał taki umożliwia rekonstrukcję starszego stanu, który nie jest poświadczony w języku słowackim (por. np. hasła *čajsi*, *šmátrať*, *veštec*). Gdy formy prasłowiańskie mają głębsze powiązania indoeuropejskie, wówczas SESS podaje formy z innych języków indoeuropejskich, które w literaturze naukowej uważa się za pokrewne prasłowiańskim, względnie notuje zrekonstruowane praindoeuropejskie etymony, z których się dane wyrazy wywodzą. Należy przy tym podkreślić, że SESS, jako słownik etymologiczny jednego z języków słowiańskich, interpretujący jego słownictwo prymarnie w kontekście prasłowiańskim, nie zajmuje się problematyką teorii laryngalistycznej w rekonstrukcjach praindoeuropejskich. Autor słownika podjął tę decyzję bardzo słusznie, ponieważ SESS nie analizuje etymologii w aspekcie praindoeuropejskim i nie pretenduje do rozstrzygnięć etymologicznych z zakresu językoznawstwa indoeuropejskiego (por. SESS, s. 18, przyp. 22).

Wyrazy, które powstały po X wieku w wyniku samodzielnego rozwoju języka słowackiego, są w SESS objaśniane w kontekście dziejów języka słowackiego bądź słowackich dialektów (por. np. hasła *hrúza*, *chmátať*, *prísny*). Przy wyrazach zapożyczonych (o różnym stopniu przyswojenia) w SESS podaje się zawsze obcy wyraz, który stał się punktem wyjścia pożyczki, względnie, w miarę możliwości, określa się jego etymologię, por. np. hasła: *bryndza*, *galéria*, *paluba*.

Jak wiadomo, w etymologii wszechstronna analiza obejmująca objaśnienie procesów prowadzących do powstania określonej formy fonologicznej, struktury morfologicznej i wartości semantycznej danego wyrazu nie zawsze jest możliwa,

zatem część słownictwa nie ma wiarygodnej i powszechnie przyjętej interpretacji etymologicznej. Wobec tego także i w SESS widzimy niekiedy uwagi, że pochodzenie wyrazu jest niejasne czy też brak przekonującej etymologii (np. występują niejasności fonetyczne lub rozwój znaczeniowy jest problematyczny). Rozmiar SESS nie pozwala na szersze przedstawienie dyskusji etymologicznych i prezentację szczegółowych argumentów. W związku z tym autor słownika zdecydował się na podanie jedynie takich interpretacji, które są współcześnie akceptowane w literaturze etymologicznej. Ze względu na to, że opinie naukowców na temat pochodzenia jakiegoś wyrazu niekiedy się różnią, w szczególnie skomplikowanych sytuacjach w SESS podaje się więcej możliwych objaśnień etymologicznych wraz z ich argumentacją. Dlatego też SESS wyróżnia się bardzo na tle innych popularnonaukowych słowników etymologicznych, które z reguły przedstawiają tylko jedno wybrane objaśnienie etymologiczne, także przy wyrazach, gdzie egzystuje współcześnie kilka równoprawnych prób takich objaśnień. W ten sposób autor SESS stara się pokazać czytelnikowi nie tylko niewątpliwą trudność, ale i pewien urok badań nad pochodzeniem wyrazów (por. SESS, s. 19). Cały czas bowiem autor SESS ma na uwadze, do kogo przede wszystkim kieruje swoje dzieło (por. wyżej). Stara się zatem przystosować styl objaśnień etymologicznych do szerokiej rzeszy czytelników, niekoniecznie językoznawców. Nie rezygnując z użycia koniecznych terminów językoznawczych, uatrakcyjnia „suchy” lingwistyczny wykład przystępniejszymi dla czytelnika informacjami z zakresu semantyki, historii kultury i realiów historycznych.

Po objaśnieniu etymologicznym wyrazu hasłowego następują w wymagających tego przypadkach informacje o derywatach. Są one wyróżnione graficznie poprzez zastosowanie tłustej kursywy. W ten sposób na przykład wyrazy *navidomoči* i *vidno* znajdują się w haśle *vidiet'*, jednocześnie przy tym figurują one jako hasła odsyłaczowe w porządku alfabetycznym słownika, mamy zatem w stosownych miejscach odesłania: *navidomoči* i *vidno* do *vidiet'*. Analogicznie postępuje się w SESS z wyrazami, które nie są bezpośrednimi derywatami od wyrazów hasłowych, jednak są z nimi słotwórczo powiązane. Znajdują się one także we właściwych hasłach, por. np. *bohác* w haśle *bohatý*.

Należy zaznaczyć, że ze względu na ograniczony rozmiar słownika w SESS nie podaje się wszystkich derywatów od danego wyrazu hasłowego. Autor zupełnie słusznie zastrzega na wstępie, że podawanie całej rodziny słotwórczej danego słowa nie jest zadaniem słownika etymologicznego (por. SESS, s. 19). Zatem derywaty od wyrazów hasłowych notuje się w SESS zwykle wybiórczo, jednakże z uwzględnieniem dwóch okoliczności: mianowicie zwraca się uwagę na derywaty, które mogą ilustrować rozmaitość kategorii słotwórczych, oraz na formacje słotwórcze, które mogą być dla użytkownika współczesnego słowackiego języka literackiego mniej przejrzyste ze względu na postać fonologiczną, orto-

grafię czy znaczenie, czyli niebezpośrednio związane z podstawowym wyrazem hasłowym. Są to wyrazy derywowane, które wymykają się regułom systemowym współczesnego języka literackiego, a ich dzisiejsza „nieprawidłowość” wymaga objaśniającego komentarza z zakresu językoznawstwa historycznego (por. SESS, s. 20). Przykładem może być hasło *brat* (< psł. **bratrъ*) z derywatem *bratranec*, utworzonym na kanwie prasłowiańskiego wariantu **bratrъ* (więcej: SESS, s. 20).

W objaśniającej części hasła w wymagających tego przypadkach stosuje się odsyłacze do innych haseł, gdzie można znaleźć dalsze informacje etymologiczne. Przykładem tu może być hasło *beda*, w którym podaje się, że wyraz ten powstał na podstawie *bieda*, przy czym zarazem następuje odsyłacz do hasła *bieda* i tam znajdujemy szczegółowe informacje o jego pochodzeniu.

W hasłach SESS nie podaje się odwołań do literatury etymologicznej. Takie rozwiązanie dyktują dwie okoliczności: po pierwsze, słownik jest w zamierzeniu popularnonaukowy, przeznaczony przede wszystkim dla laików (por. wyżej), po drugie, takie odwołania znacznie zwiększyłyby rozmiar dzieła.

Z powyższej charakterystyki SESS jasno widać, że mimo założonego z góry popularnonaukowego charakteru słownik ten spełnia najwyższe standardy warsztatu etymologicznego, bowiem jego autor postępuje zawsze ściśle według reguł badawczych etymologii, czerpie materiał porównawczy z dialektów, szczegółowo przedstawia wędrówki słów i znaczeń (poprzez różne języki do słowackiego), dba o właściwe ukazanie kontekstu historycznego i kulturowego oraz rzetelnie prezentuje wszelkie niuanse rozwoju semantycznego badanych wyrazów. Przy tym oczywiście rzeczowo i zgodnie z prawami językowymi objaśnia wszelkie zmiany formalne. Podkreślimy też jeszcze raz, że objaśnienia w SESS opierają się na najnowszych ustaleniach z dziedziny etymologii. Inną niezwykle ważną zaletą dzieła jest podawanie równoprawnych współczesnych prób ustalenia pochodzenia przy wyrazach skomplikowanych etymologicznie (por. wyżej). Warto też zwrócić uwagę, że SESS jest przystępnie napisany, a pomysł umieszczania haseł odsyłaczowych w porządku alfabetycznym wyrazów hasłowych (por. wyżej) jest bardzo wygodny dla czytelnika. Trzeba jeszcze zwrócić uwagę na wiarygodność słownika i na zupełnie nowe, autorskie opracowania etymologii wielu wyrazów. Gdy idzie o wiarygodność, należy zauważyć, że wszystkie przytaczane przez słownik formy zostały gruntownie sprawdzone, a wyrazy obce, też z języków rzadkich, jak języki orientalne, zostały poddane kontroli specjalistów od danych języków, o czym autor informuje we wstępie (por. SESS, s. 22). Gdy mowa o nowych, oryginalnych autorskich ustaleniach etymologicznych, trzeba zwrócić uwagę na przykład na takie wyrazy, jak: *gánit'*, *jagat' sa*, *l'ahtikár*, *laskonka*, *ligotat' sa* i *rasca*.

Na koniec podsumować można, że SESS, jako pierwszy słownik etymologiczny języka słowackiego, w dodatku objaśniający ponad dziesięć tysięcy wyrazów,

jest nie tylko dziełem fundamentalnym etymologii i ogólnie leksykografii słowackiej, ale także stanowi niesłychanie ważną pozycję etymologiczną dla całej Słowiańszczyzny. Korzystać z niego będą z pewnością nie tylko osoby, do których jest przede wszystkim skierowany, ale także slawiści diachroniści i etymolodzy, bowiem jest to dzieło przynoszące spójny i uporządkowany wykład myśli historyczno-porównawczej w aspekcie poszczególnych języków słowiańskich, w aspekcie ogólnosłowiańskim, a nawet indoeuropejskim.

Jadwiga Waniakowa
Uniwersytet Jagielloński
Kraków

Ewa Siatkowska, **Słowa. Monografie leksykalne**. – Warszawa : Wydawnictwo MM, 2015. – 250 s.

Książka Ewy Siatkowskiej jest zbiorem jej 30 artykułów, które powstały w latach 1991–2014. Jak pisze we wstępie sama Autorka, są to teksty „pisane w różnym czasie, z różnych punktów widzenia, operujące różnym materiałem” (s. 9). Zostały w oryginalny sposób podzielone na kilka grup (z podgrupami) według „funkcji znaczeniowej” leksemów. Grupa pierwsza artykułów dotyczy wyrazów, które „nazywają rzeczywistość pozajęzykową”. Grupa druga – odnosi się do słów „aksjologicznych”, które nie tylko nazywają, ale także „wartościują” elementy rzeczywistości. Grupa trzecia gromadzi zapożyczenia, czwarta zaś jest poświęcona „ekwiwalentom słów innych”¹. Aneks, zawierający jeden artykuł, odnosi się do wyrazu, który „określa relację między poszczególnymi elementami wypowiedzi”, czyli do „słowa gramatycznego”. Przyporządkowując wyrazy do poszczególnych grup, Autorka kierowała się subiektywnie „przewagą określonej funkcji” wyrazu. Ponieważ kryteria podziału są niepospolite, to i grupy stanowią interesująco dobrane zbiory tekstów.

Pierwsza część, „słowa nazywające”, dzieli się na dwie podgrupy. Jedna z nich poświęcona jest wyrazom odnoszącym się do świata widzialnego, druga zawiera artykuły omawiające wyrazy dotyczące obiektów świata niewidzialnego. W pierwszej podgrupie znajdujemy dwa artykuły poświęcone częściom ciała,

¹ Autorka zauważa, że „poszczególne funkcje słów niejako nakładają się na siebie”, zatem wyrazy z grupy pierwszej (nazywające) i drugiej (wartościujące) mogą być pożyczkami lub „ekwiwalentami słów innych”, czyli mogą należeć do grupy trzeciej i czwartej.